

OLLI & BUCKLAN

Ehrströmien elämä ja taide -näyttely

Serlachius-museot Gustaf ja Gösta, Mänttä

26.1.2019–12.1.2020

NÄYTTELYN KURAATTORIT Helena Hänninen ja Päivi Myllylä

KIRJAN TOIMITTAJA Helena Hänninen

ESIPUHE Pauli Sivonen

TEKSTIT Helena Hänninen, Päivi Myllylä, Tarja Talvitie, Tuomas Hyrsky, Heli Hemgård

GRAAFINEN SUUNNITTELU Anne Kaikkonen

KUVIEN VÄRIEROTTELU Kari Lahtinen

PAINO Livonia Print, Riika, 2018

KUVAT

Teoskuvat Serlachius-museot / Teemu Källi paitsi:

Helsingin Yliopistomuseo / Timo Huvilinna: s. 113

Joensuun taidemuseo: s. 24

Johannes Whien: s. 70

Kansallisarkisto / Herman Gummeruksen arkisto: s. 132

Kansallisarkisto / Herman Gummeruksen arkisto / Yehia Eweis: s. 91, 123, 132 (jäljennöskuvaus)

Konservointikilta / Jenna Parkkila-Mäki: s. 109

Museovirasto: s. 23, 30, 53, 77–78, 90–91, 145, 155 / Daniel Nyblin: s. 112 / Ilari Järvinen: s. 30, 77, 117 / Signe Brander: s. 34

Serlachius-museot / Sampo Linkoneva: s. 37, 66, 138 (alempi), 139–141

Turun yliopisto: s. 82

Ulla ja Anita Laineen kotiarkisto: s. 122, 151

Vapriikin kuva-arkisto / Saana Säilynoja: s. 144

Visavuoren museo / Juha Myllylä: s. 111, 134

Yehia Eweis: s. 29

ETUKANNEN KUVA Olga Gummerus-Ehrström: *Omakuva*, 1892, öljy kankaalle, 54,5 x 40 cm (valokuva Teemu Källi / Serlachius-museot)

TAKAKANNEN KUVA Eric O. W. Ehrström: *Omakuva*, 1934, tempera kankaalle, 40,5 x 50 cm (valokuva Teemu Källi / Serlachius-museot)

Kaikki kirjassa esitellyt teokset kuuluvat Gösta Serlachiuksen taidesäätiön kokoelmaan, ellei kuvatekstissä toisin mainita.

Kiitokset kaikille näyttelyn suunnitteluun ja rakentamiseen osallistuneille.

Serlachius-museoiden julkaisuja 57

ISSN 1799-7720

PARVS

Helsinki

ISBN 978-952-7226-24-7

© Kirjoittajat, valokuvaajat, Serlachius-museot ja Kustannusosakeyhtiö Parvs

SISÄLLYS

KILPIKONNA JA KAUNOTAR | Pauli Sivonen ja Tarja Vääänen 6

EHRSTRÖMIEN ELÄMÄ JA TAIDE 8

Eric O. W. Ehrström ja Olga Gummerus-Ehrström | Helena Hänninen

VAHVOJEN OMAKUVIEN JA MONIEN KOKEILUJEN MAALARI 86

Olga Gummerus-Ehrströmin taiteilijan taipaleesta | Päivi Myllylä

VASEMMAN KÄDEN MYRSKYT 123

Eric O.W. Ehrströmin myöhäistuotannon maalauksista | Päivi Myllylä

MIKROSKOOPPIKUVIA JA MIELIKUVITUSKASVEJA 128

Luonnon merkitys Eric O. W. Ehrströmin tuotannossa | Päivi Myllylä

ELÄMÄNRAKASTAJA JA EKSOOTTINEN KUKKA 132

Eric O. W. Ehrströmin tuotannon eroottiset aiheet | Päivi Myllylä

OLLI JA BUCKLAN 136

Päivi Myllylä

ERIC O. W. EHRSTRÖM PUUPIIRTÄJÄNÄ 137

Tarja Talvitie

KUNINGASKUNTA JA TASAVALTA 142

Eric O. W. Ehrströmin heraldiikasta | Tuomas Hyrsky

USKOLLINEN PALVELIJA SANNA KUJALA 150

Heli Hemgård

EHRSTRÖM-KOKOELMA GÖSTA SERLACHIUKSEN TAIDESÄÄTIÖSSÄ 153

EHRSTRÖMIT NÄYTTELYISSÄ 155

Helena Hänninen

Viitteet 158

Lähteet ja kirjallisuus 170

EHRSTRÖMIEN ELÄMÄ JA TAIDE

Eric O. W. Ehrström ja Olga Gummerus-Ehrström

Helena Hänninen

AHKERUUTTA JA EDISTYMISTÄ

OLGA ELISABET GUMMERUS syntyi 16.9.1876 Helsingissä. Olga käytti lempinimeä Olli ja signeerasi sillä teoksiaan. Hänen vanhempansa olivat ratainsinööri Herman Erik Gummerus ja Olga Elisabet (o.s. Krook).¹ Gummerusten perhe muutti 1884 Vaasaan, missä Olga kävi ensin pienten lasten koulua ja sitten Vaasan ruotsalaista tyttökoulua. Hän oli perheen esikoinen.² Olga Gummeruksen sisaruksista veli Herman oli tunnettu itsenäisyystaistelija ja aktivisti, myöhemmin suurlähtettiläs ja antiikintutkija. Toinen veli Johan (Johannes) Gummerus oli insinööri, joka toimi jonkun aikaa G. A. Serlachius Oy:n Mäntän-tehtaiden yli-insinöörinä.³

Olga Gummerus aloitti opinnot Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa Helsingissä syksyllä 1892 ollessaan vasta 16-vuotias. Täti Anna oli Olgan mukana, kun tämä kävi tapaamassa piirustuskoulun opettaja Carl Jahnia. ”Olin huolissani siitä, otetaanko minut, kun en ollut piirtänyt kaikkea vaadittua”, Olga kirjoitti äidilleen. Mutta ”herra Jahn oli kauhean kiltti ja ystävällinen”.⁴

Olgan isä kuoli lokakuussa samana vuonna. Syksyn ensimmäisissä kirjeissä äidilleen Olga kyseli isänsä vointia ja lähetti tälle terveisiä. Lokakuun 29. päivänä hän kirjoitti: ”Hyvin outoa oli tulla tänne takaisin. Koko Vaasan-reissu oli kuin unta. Minusta tuntui, että olin poissa Helsingistä niin kauan, niin kauan. Minulla ei ole minkäänlaista halua palata kouluun.”⁵ Hän oli ollut isänsä hautajaisissa, mutta niistä tai isän kuolemasta ylipäätään ei kirjeissä ole mitään mainintaa.

Isän kuoleman jälkeen perheen taloudellinen tilanne oli entistä heikompi. Olga pääsi piirustuskoulun vapaaoppilaaksi ja asumaan äidinäiti Elisabeth Krookin luo. Olga opiskeli ensin kaksi lukuvuotta valmentavalla luokalla ja siirtyi syksyllä 1894 malliluokalle. Viimeinen vaihe piirustuskoulussa oli maalariateljee, jonne Olga siirtyi syksyllä 1896. Hän sai sekä rahallista tukea että palkintoja menestymisestä koko opiskelunsa ajan.⁶ ”Palkinnoksi ahkeruudesta ja edistyksestä on taideyhdistys antanut hopeapiirustimensa oppilaille Olga Gummerus, Hilda Sjöblom ja Ebba Masalin”, *Päivälehdessä* kirjoitettiin toukokuussa 1893.⁷

ERIC O. W. EHRSTRÖM: *Ex libris Olli ja Eric O. W. Ehrström*, noin 1905 tussi paperille, 8,2 x 5 cm

Gösta Serlachiuksen taidesäätien Ehrström-kokoelmassa on vajaa kolmekymmentä piirustusta ja maalausta, jotka on ajoitettu piirustuskoulun vuosiin. Valtaosa on muotokuvia ja alastonkuvia. Joukossa on yksi herkkä interiööri helsinkiläiskodista ja pari maisemaa. Ensimmäiseltä opiskeluvuodelta 1892 on hieno oma-

EHRSTRÖMIT

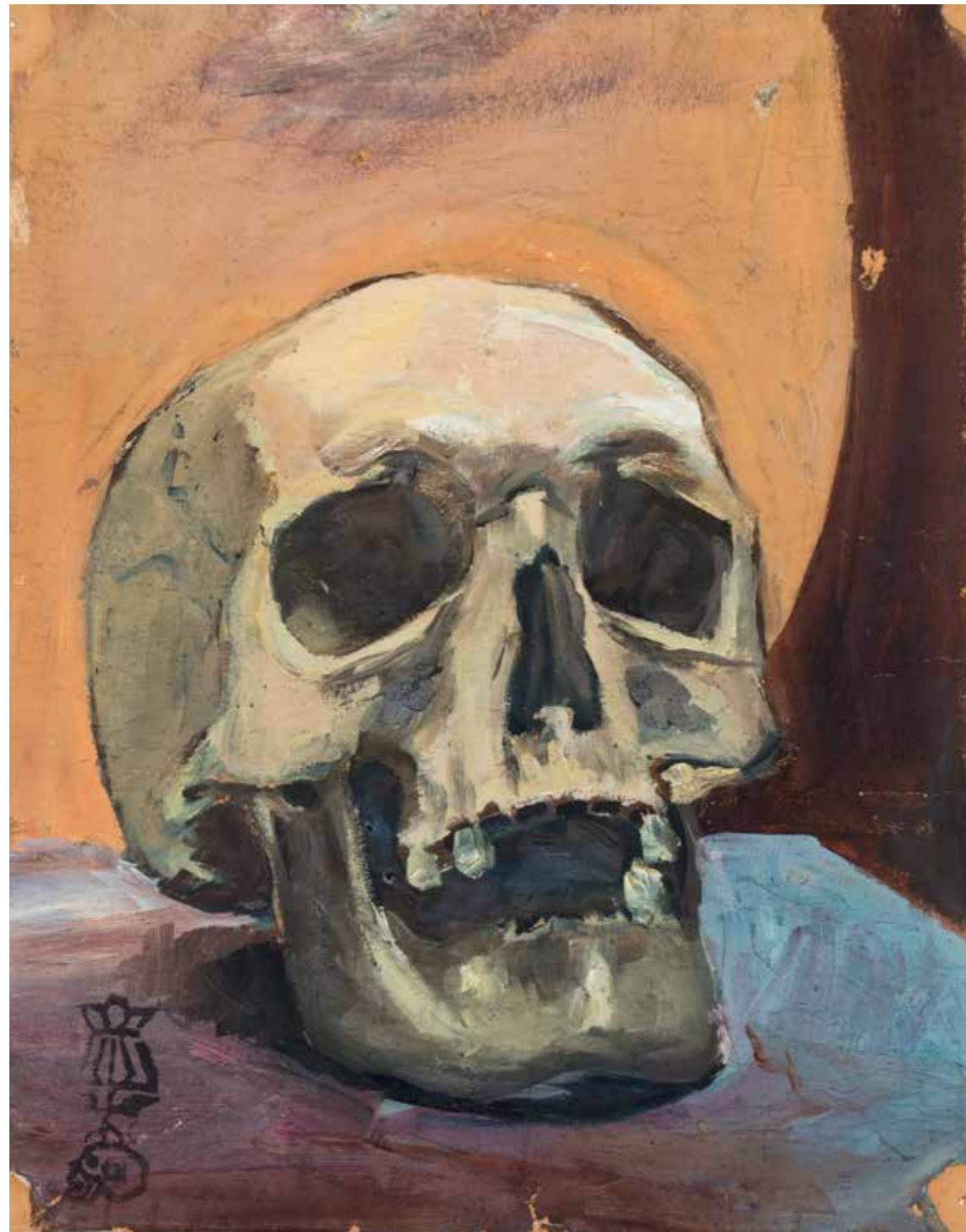
Taiteilijat Eric O. W. Ehrström (1881–1934) ja Olga Gummerus-Ehrström (1876–1938) ovat jääneet laajasta ja monipuolisesta tuotannostaan huolimatta suurelle yleisölle suhteellisen tuntemattomiksi. Heidän aktiivinen toimintakautensa ajoittuu 1890-luvulta 1930-luvulle.

Erityisesti Eric O. W. Ehrström oli taiteilijana poikkeuksellisen monitahoinen. Hän oli taidekäsityöläinen ja taideteollisuusmies, joka osasi metallin pakotuksen, siselöinnin ja emali- ja jalokivisepäntyöt. Hän teki lasi- ja freskomaalauksia sekä grafiikkaa ja heraldiikkaa, suunnitteli astioita ja tekstiilejä, kuvitti ja kirjoitti kirjoja, piirsi ja maalasi. Kaiken tämän lisäksi Eric O. W. Ehrström toimi konservaattorina, opettajana, intendenttinä ja taiteellisena johtajana.

Hänen taiteilijapuolisensa Olga Gummerus-Ehrström oli puolestaan opiskellut Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa ja Pariisissa. Hän oli taitava muotokuvamaalari mutta toimi itsenäisesti ja miehensä työparina myös taideteollisissa hankkeissa.

Tehtailija, vuorineuvos Gösta Serlachius oli taiteilijapariskunnan ystävä ja mesenaatti. Ehrströmien taiteellinen jäämistö, yli 4 000 luonnosta ja teosta, luovutettiin Gösta Serlachiuksen taidesäätiölle Olga (Olli) Ehrströmin 22.1.1936 allekirjoittamalla testamentilla.

kuva, joka on tämän julkaisun kannessa. Ruskean, pastellinsävyisen maalauksen nuori nainen katsoo suoraan katsojaan. Katse on intensiivinen, suu sensuelli. Vaate, joka on ilmeisesti mekon päälle puettu vaalea työtakki, näyttää isolta siropiirteisen nuoren naisen päällä. Maalaus on hyvin valmiin oloinen 16-vuotiaan tekemäksi.⁸

ERIC O. W. EHRSTRÖM: Harjoitelma Kalelan-ajalta, 1899–1900
öljy pahville, 24,5 x 19,5 cm

Ilmeisesti Eric O. W. Ehrströmin Kalelassa ottama valokuva Axel Gallénista.

freskojen kartonkeja. Bengts pääsi myös Pariisiin avustamaan Gallénia freskojen teossa.²¹

Vaikka Kirsti Gallen-Kallela moitti muistelmissaan ”Erkkiä” laiskaksi, syntyi Ehrströmin luonnoskirjaan ”Ruovesi 1899” suuri määrä hienoja kasvi- ja hyönteistutkielmia, koristeaiheita, heloja, valaisimia, huonekaluja, lasimaalauksia, tekstiilimalleja, kirjankansia ja vinjettejä. Luonnoskirjassa on myös joitakin maisemia, rakennuksia ja interiöörejä sekä muutama ihmishahmo, jotka vaikuttavat kömpelöiltä muihin aiheisiin verrattuna.²² Ehrström kuvaili elämänsä Ruovedellä yksi-

toikkoiseksi. Luntakin oli niin paljon, että siihen melkein hukkui. Sunnuntaisin hän hiihti Kalelaan näyttämään, mitä oli kuluneella viikolla piirtänyt.²³

Ehrström suunnitteli alun alkaen ryhtyvänsä maalariksi. Kalelan-ajalta on säilynytkin pari pientä maisemamaalauksia, interiöörejä ja fantasia-aiheita.²⁴ Taide-teollisuus oli kuitenkin Kalelassa ajankohtaista Pariisin maailmannäyttelyn ja Kalelan kunnostuksen vuoksi. Eric O. W. Ehrström osoitti huomattavaa intoa ja lahjakkuutta alalle, ja Kalelan-aika antoi hänelle tähän loistavan mahdollisuuden.

ERIC O. W. EHRSTRÖM: *Park St Souris*, 1901
tussi ja vesiväri paperille, 22,5 x 13,5 cm. Ehrströmin Pariisissa maalaama teos.

Eric Ehrström ja Olga Gummerus tapasivat toisensa Pariisissa keväällä 1901 mahdollisesti Ericin ystävän Oscar Parviaisen kautta. Eric mainitsi neiti Gummeruksen toukokuun alussa 1901 ”kullatulle veljelle” Eemil Haloselle lähetetyssä kortissa.⁵⁵ Ja Olga kirjoitti äidilleen 23.4.1901: ”Olemme tutustuneet nuoreen Erik Ehrströmiin, insinööri Ehrströmin poikaan. Äitihän tuntee hänen äitinsä.” Olga kuvaili Ericiä pieneksi kunnolliseksi suomalaiseksi pojaksi, jolla on aidot suomalaiset kasvot, ”nenä ei ole sen pitempi kuin meidän Eerolla”. ”Energinen hän näyttää olevan – hänestä kuullaan vielä. Hän omistautuu taideteollisuudelle ja on hyvin kiinnostunut työstään.”⁵⁶ Olga palasi Suomeen pian Ericin tapaamisen jälkeen toukokuussa 1901.⁵⁷

Eric suunnitteli Axel Gallénin ehdotuksesta matkaa Pariisiin jo maailmannäyttelyn aikaan, mutta rahaa ei ollut. Hän kirjoitti Gallénille, ”mestarille ja sukulaiselle” Pariisiin 8.3.1900, että oli surullista, kun hän ei saanut lainaa, eikä voinut matkustaa. Allekirjoituksena ”Eric von und zu Ehrström”.⁵⁸ Raha-asia järjestyi jollain tavalla seuraavana vuonna. Ehrströmin ansioluettelosta löytyy maininta ”matka Pariisiin, opintoja koristetaiteessa ja taidetaonnassa Legrain’n⁵⁹ luona maaliskokuu 1901, jolloin paluumatkalla Belgiassa ja Hollannissa”.⁶⁰

Axel Gallén oli kirjoittanut Emil Wikströmille Ehrströmin tulosta ja pyytänyt samalla neuvomaan ja opettamaan nuorukaista. ”Hei! Täällä minä nyt olen. Sain Wiikalta (Emil Wikström) vuokrata möbleeratun huoneen. Muutamia päiviä olen minä Kaupunkia Katsonut mutta eilen aloitin minä työni. Kirjoittanpas heti Korttiin niin että saan tietoa saakos raamatun Kirjaimenkuvissa olla muuta feriä kuin mustaa. Saitko piirustukseni? Kelpasiko? Heitä terveeksi Meerille ynnä muille Bucklalta.” Näin Ehrström kirjoitti Gallénille Pariisista 17.3.1901.⁶¹ Hän viittasi Werner Söderström Osakeyhtiön 1903 julkaisemaan *Uuteen testamenttiin*, jonka pohjoismaiset taiteilijat kuvittivat initiaaleilla ja vinjeteillä.⁶² Ehrström käytti reippaasti horjuvaa suomen kieltä, jonka hän oli opetellut vasta Kalelassa.⁶³

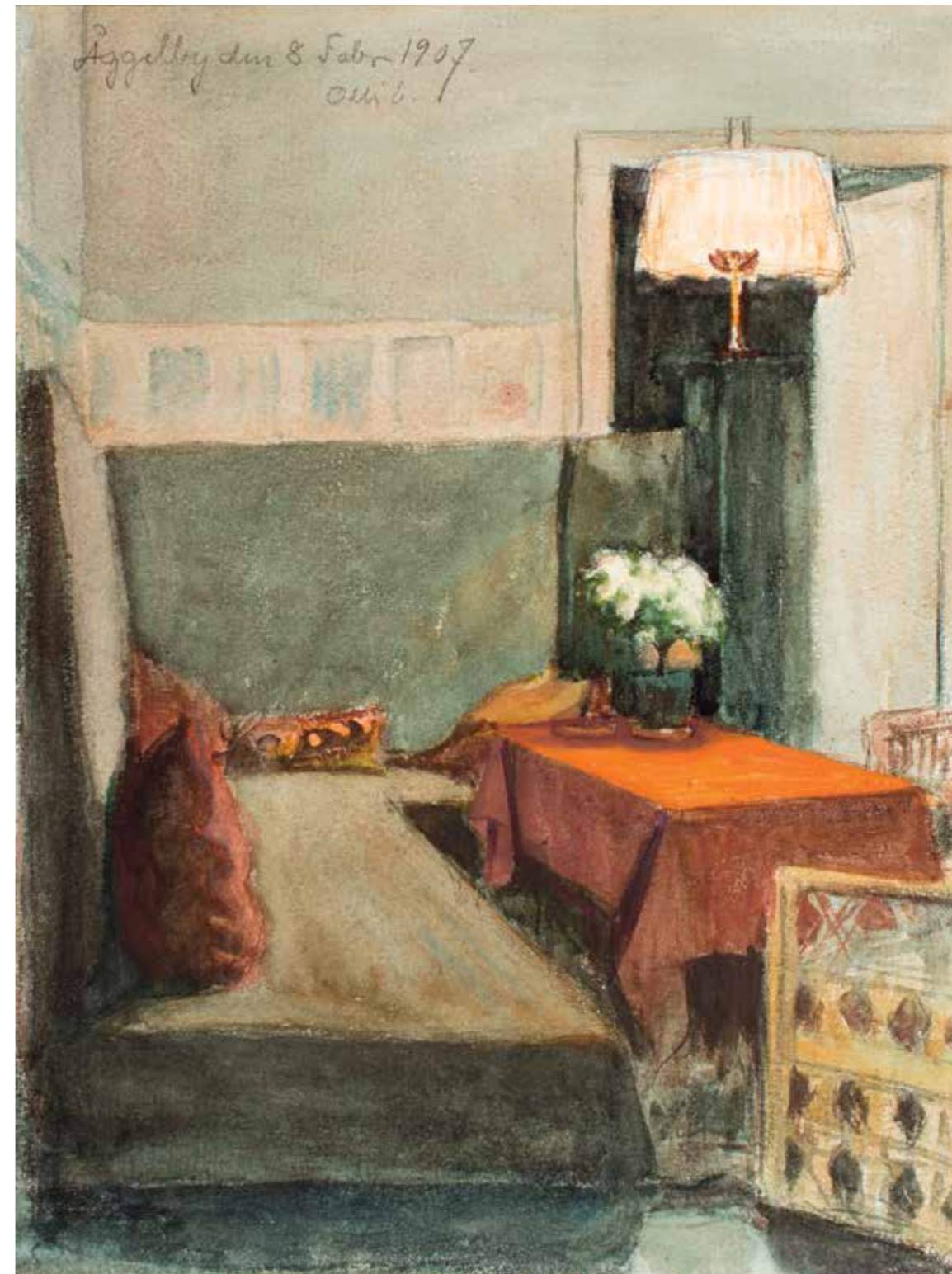
Taiteilija Eric ”Bucklan” Ehrström 1901.
Mascha von Heirothin albumi. Museovirasto.

Kesällä Eric selitti kirjeessä tädilleen, miksi hän viipyi niin ”pitkään” Pariisissa. Hän selvensi vielä suunnitteleensa koristetaonnan opintoja Belgiassa tai Hollannissa ja pyytäneensä neuvoja ja suosituksia Emil Wikströmiltä. Tämä ei osannut neuvoa, mutta sen sijaan Wikström tunsu Pariisissa koristesepän, joka oli sekä etevä taiteilija että seppä ja lupasi puhua tälle. Eric pääsikin työskentelemään koristesepän luokse ja vielä niin erinomaisilla ehdoilla, ettei hänen tarvinnut maksaa mitään. ”Minut pitää ajaa pois ennen kuin minä tulen kotiin”, Eric kirjoitti.⁶⁴ Ehrström kokeili Pariisissa myös kuvanveistoa ja veistosten valamista Eemil Halosen ja Oscar Parviaisen kanssa.⁶⁵

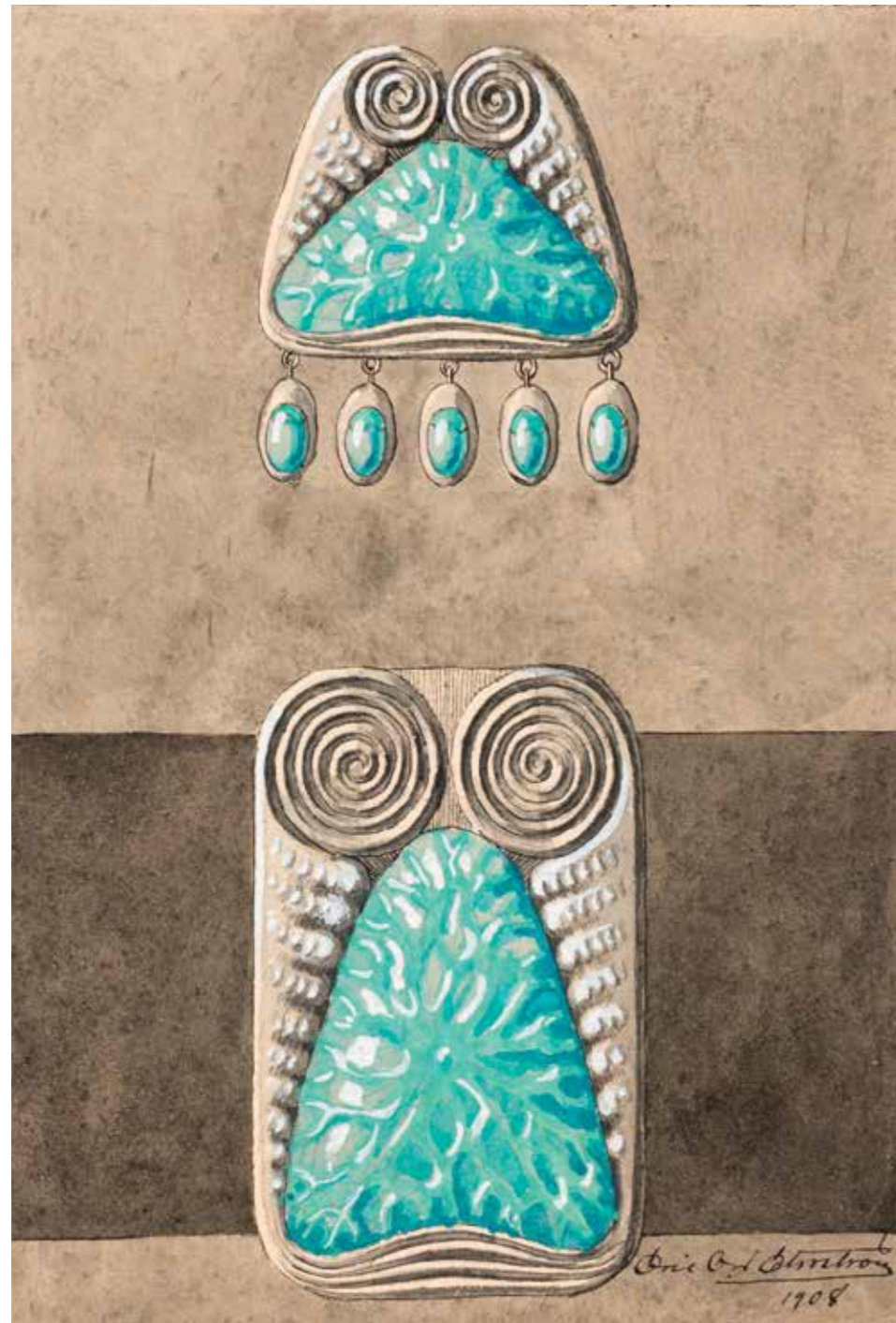
Työn ja opiskelun lisäksi Pariisissa vietettiin valtatonta elämää. Opiskelu ei aina ollut vakavahenkistä eikä täysipäiväistä, mutta Pariisin-aika riitti vahvistamaan kuvaa taiteilijuudesta ja irtaannutti kodin valvonasta. Takaisin Suomeen ei tullut enää taideopiskelija vaan valmis taiteilija.⁶⁶ Eric kirjoitti isoäidilleen Emma Ehrströmille, että ”nyt kun lähden Pariisista, voin hyvällä omatunnolla sanoa, että olen hyötynyt suuresti oleskelustani täällä”. Hän koki, ettei ollut opiskellut vain ammattia vaan myös elämää. ”Ja kotiin on mukava tulla, kun työ maistuu, ja sitä tekee ihan toisella otteella, kun ei koko ajan tarvitse taistella tietämättömyyden kanssa.”⁶⁷

OLGA GUMMERUS-EHRSTRÖM: *Interiööri helsinkiläiskodista*, 1895
vesiväri paperille, 31,5 x 24,5 cm

OLGA GUMMERUS-EHRSTRÖM: *Interiööri*, 1907
vesiväri ja lyijykynä pahville, 32,5 x 24,5 cm
Ilmeisesti kyseessä on Ehrströmien koti Oulunkylässä.

ERIC O. W. EHRSTRÖM: koruluonnos 1908
vesiväri ja tussi pahville, 24 x 19 cm

KONSERVOINTIA

Suomen Taideyhdistyksen (Ateneumin) teosten konservointi kuului intendentin toimenkuvaan vuoteen 1914 asti. Tuolloin tehdyissä uusissa toimintaohjeissa konservointi rajattiin toimen ulkopuolelle, ja konservattoriksi valittiin Eric O. W. Ehrström. Kesällä 1914 hän teki matkan taideyhdistyksen apurahan ja Eliel Aspelin-Haapkylän tuella Wienin hovimuseoon, jossa hän työskenteli ”ensimmäisen restauroijan” Herman Ritschlin johdolla. Toisena ohjaajana mainitaan Karl Prochkin. Ehrström sai tutustua erilaisiin teoksiin ja niiden konservointiongelmiin.²¹⁹

Jo samana vuonna hän puhdisti satoja Suomen Taideyhdistyksen kokoelman teoksia vaimonsa kanssa. He laativat teoskohtaisen kortiston, joka loi pohjan konservoinnin dokumentoinnille. Se oli ilmeisesti Olga Gummerus-Ehrströmin käsialaa. Seuraavana vuonna he kävivät läpi Aspelin-Haapkylän yksityiskokoelmaa. Vuonna 1915 taideyhdistys teki Ehrströmin kanssa sopimuksen, jossa tämä sitoutui konservoimaan kokoelmaa vähintään parisataa tuntia vuodessa. Palkka maksettiin kuukausittain työtuntien mukaan. Muuna aikana Ehrström sai käyttää konservointitilaa vapaasti yksityisiin konservointitehtäviin. Vuonna 1917 hän teki kuntokartoituksen ja konservointisuunnitelman Kansallismuseon maalauksille.²²⁰

Ehrström toimi Suomen Taideyhdistyksen vt. intendenttinä 1918–1919. Hän myös valokuvasi taideteoksia ja lahjoitti lasinegatiivit 1920-luvun alussa taideyhdistyksen kuva-arkistoon. Hänet mainitaan jo ennen konservattorin tointa taideyhdistyksen pöytäkirjoissa taideteosten valokuvaamiseen erikoistuneena valokuvaajana ja museon kokoelmien tallentajana. Kun Ehrström menetti tapaturmassa oikean kätensä 1927, taideyhdistys alkoi maksaa palkan sijaan pientä eläkettä, mutta Ehrström säilytti työhuoneensa ja virallisen asemansa vuoteen 1931.²²¹ Hän oli ensimmäisiä suomalaisia, jotka olivat saaneet koulutusta konservointialalle.²²²

Myös Gösta Serlachius käytti Ehrströmin asiantuntemusta konservointikysymyksissä. Esimerkiksi 1920-luvun alkupuolella Ehrström konservoi Serlachiuksen kokoelmaan hankittua David Teniers nuoremman *Filosofi*-maalausta.²²³

Siselööri ja Ateneumin konservattori Eric O. W. Ehrström n. 1915. Mascha von Heirothin albumi. Museovirasto.

TEOSHANKINTOJA
JA TOIMEKSIANTOJA –
YHTEISTYÖ GÖSTA
SERLACHIUKSEN KANSSA

Eric O. W. Ehrström pääsi jo nuorena tunnettujen taiteilijoiden piireihin ja myös tekemisiin taidetta harrastavien teollisuus- ja liikemiesten kanssa. Gösta Serlachiukseen hän tutustui Akseli Gallen-Kallelan kautta. Serlachius kuvaili artikkelissaan ”Mitt intresse för konst”, kuinka hän vieraili Gallénin luona Kalelassa luultavimmin 1915 Emil Wikströmin, W. G. Palmqvistin ja Eric O. W. Ehrströmin kanssa. Joulukuussa 1916

samat herrat Serlachiusta lukuun ottamatta menivät autolla Mäntästä Kalelaan ja viettivät iloista elämää maanantaista sunnuntaihin.²²⁴

Gösta Serlachius oli aloittanut taiteen keräämisen nuorena poikana. Hän oli erityisen kiinnostunut Gallen-Kallelan taiteesta, johon hän tutustui jo setänsä G. A. Serlachiuksen kodissa Mäntässä. Gallén oli luonteva alku myös Ehrströmin ja Serlachiuksen yhteistyölle. 1910-luvulla G. A. Serlachius Oy:n toimitusjohtajaksi nousseen Gösta Serlachiuksen taidekokoelma kasvoi niin, että hän alkoi haaveilla omasta galleriasta tai taidemuseosta ja piti ensimmäisen oman kokoelmansa näyttelyn.²²⁵ Ehrström toimi asiantuntijana ja

ERIC O. W. EHRSTRÖM: luonnos G. A. Serlachius Oy:n tuotemerkiksi, n. 1925
tussi paperille, 20,5 x 25,5 cm

ERIC O. W. EHRSTRÖM: ehdotus viinikannuksi, guassi ja tussi paperille, 1926
22 x 28 cm

välittäjänä kokoelman kartuttamisessa. Myöhemmin tässä asemassa olivat muun muassa Bertel Hintze, Leonard Bäcksbacka ja Louis Richter.

1910-luvun loppupuoli oli vilkasta taiteenhan- kinta-aikaa. Ehrström kävi näyttelyissä katsomassa sopivia teoksia ja välitti niitä laajan verkostonsa kautta Serlachiuksen kokoelmaan. Ensimmäiset maininnat teoskaupoista ovat 1916 kirjeenvaihdossa. Silloin Gösta Serlachius lähetti ruotsalaisen Bruno Liljeforsin kettu- aiheisen maalauksen Ehrströmin kautta myytäväksi

tai vaihdettavaksi joutsenia esittävään maalaukseen.²²⁶ Serlachiuksella oli valokuva Liljeforsin liki neljä metriä leveästä ja pari metriä korkeasta maalauksesta, jota hän suunnitteli tulevan kotinsa kaunistamiseksi. ”Mutta, jos se saa huonon arvostelun, en halua sitä.” Serlachius kyseli, onko Ehrströmillä luotettavaa henkilöä arvioi- maan teosta Tukholmassa vai lähtisikö tämä itse.²²⁷ Teoksesta saatiin lausunnot Carl Larssonilta ja Albert Engströmiltä, ja Bruno Liljeforsin *Kyhmyjoutsenia*-teos vuodelta 1915 tuli Serlachiuksen omistukseen.²²⁸

TAIDEOPISKELIJAKSI HELSINKIIN

Olga oli 16-vuotias, kun hän muutti kotoaan Vaasasta Helsinkiin isoäitinsä Elisabeth Krookin ja tätinsä Anna Krookin luokse ja aloitti Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa. Kouluun pyrkivät kävivät esittäytymässä piirustusnäytteiden kera alaluokkien opettajalle Carl Jahnille. Olgan selonteon mukaan herra Jahn oli ollut kauhean ystävällinen ja sanonut, että hän mieluummin ottaa kouluun oppilaita, joilla ”ei vielä ole liikaa taitoja ja joiden kanssa voi aloittaa aivan alusta”.⁹ Kohteliaasta lausahduksesta voinee lukea päätelmän, ettei Olgan piirustusten taso ollut tavanomaista häikäisevämpi, joskin lupauksia herättävä.

Päästyään kiinni opiskeluihin Olga selosti uutta arkeaan kotiin hyvin tarkasti. Viikossa oli 14 tuntia opetusta, johon sisältyi paitsi piirustusta myös perspektiivi- ja anatomiatunti. Koulun tiloissa sai työskennellä vapaasti aamukahdeksasta iltakahdeksaan, niin ahkerasti kuin jaksoi. Tavan mukaan oppilaat piirsivät kipsejä, eivät siis vielä alkuun elävien mallien mukaan. Olgan luokalla oli 11 oppilasta, joista kahdeksan oli naisia ja kolme poikia. Nuoret oppilaat opiskelivat Ateneumin ensimmäisessä kerroksessa, mutta joskus iltapäivisin he saivat mennä työskentelemään toisen kerroksen saliin, jossa oli sähkövalo.¹⁰

Olgan opinnot eivät kuitenkaan alkaneet mitenkään onnellisten tähtien alla: kuukauden kuluttua Helsinkiin muutosta, lokakuussa 1892, isä Herman Gummerus kuoli vain 51-vuotiaana. Kuolema ei tullut aivan täytenä yllätyksenä, sillä isälle oli myönnetty kolmen kuukauden virkavapaa saman vuoden kesänä nähtävästi kuolinilmoituksessa mainitun ”hivuttavan” sairauden takia.¹¹

Suuren perheen toimeentulolle isän poismeno oli musertava isku. Kaikki perheen kuusi lasta olivat alaikäisiä, nuorin lapsista vain 6-vuotias. Liikennepäällikönapulainen, insinööri Herman Gummerus oli arvostettu ammattilainen ja ilmeisen pidetty ihminen, joten lesken tukalaan asemaan pyrittiin pian löytämään helpotusta. Joulukuussa Pohjalainen uutisoi 1 000 markan

Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulun maisemamaalarit ja opettaja Thorsten Waenerberg Ateneumin portaikossa. Museovirasto

Olli Gummeruksen kirje äidille 3.10.1892, Herman Gummeruksen arkisto, Kansallisarkisto

Måndagen den 3 okt. 1892.

Alskade Mamma!

Jag har sen så länge tänkt skriva till Mamma det blev som jag lofvade, om det har ej varit bli af - i ritkolan går jag hvar dag. 14 timmar har jag i veckan stått en perspektiflärelse och en anatomistimme. Dessutom får man arbeta i ritkolan från 8 på morgonen till 8 på kvällen om man vill. Här tarare, herr Jahn är mycket snäll. Etå lägre af delningen finnes 11 elever, 8 flickor

Älskade Mamma! treiljones
helningar först till Pappa så
Mamma, systern, Moster, till
alla från Mamma's egen

Oller
haima
och
småkusin

Olli

Olga Gummerus-Ehrström, Museovirasto

Kirjaston perusteella on viimeistään selvää, että pariskunnan kiinnostuksen kohteet olivat moninaiset. Kirjastossa on runsaasti romaaneja ja runoteoksia mutta myös luonnontieteellisiä ja maantieteellisiä teoksia, matkakertomuksia, arkkitehtuuria, oman ajan taiteilijoita ja muun maailman taidetta esitteleviä teoksia, kulinaristista ja taideteollista sekä kemian alan kirjallisuutta. Kirjojen kielinä vaihtelevat suomi, ruotsi, ranska, saksa ja jopa englantti. Erityisesti heidän kirjastoa tutkiessaan kiinnittää huomiota siihen, miten kiinnostuneita Ehrströmit olivat eri maiden ja maanosien kulttuureista. Ehrströmit eivät matkustelleet itse Euroopan ulkopuolella, mutta kirjasto pursuaa Aasiasta, Afrikasta ja Amerikasta kertovia kirjoja.⁵⁹

Olgan omakuva kirjastosalin edessä kuuluu nykyään Helsingin Yliopistomuseon kokoelmiin. Kun muotokuva esitellään osana yliopiston historiaa, saa se uuden tulkinnan: kuvaa ei ajattele taiteilijan omakuvana, vaan yleispätevänä akateemisen naisen kuvana. Se, mikä taiteilijan omakuvassa selittyi yksityisen luku-

harrastuksen kuvaamisella, muuttuu yliopistokontekstissa akateemisen naisen oppineisuuden korostamiseksi, ja kuva piirtyy osaksi naisten oikeuksien taistelua.

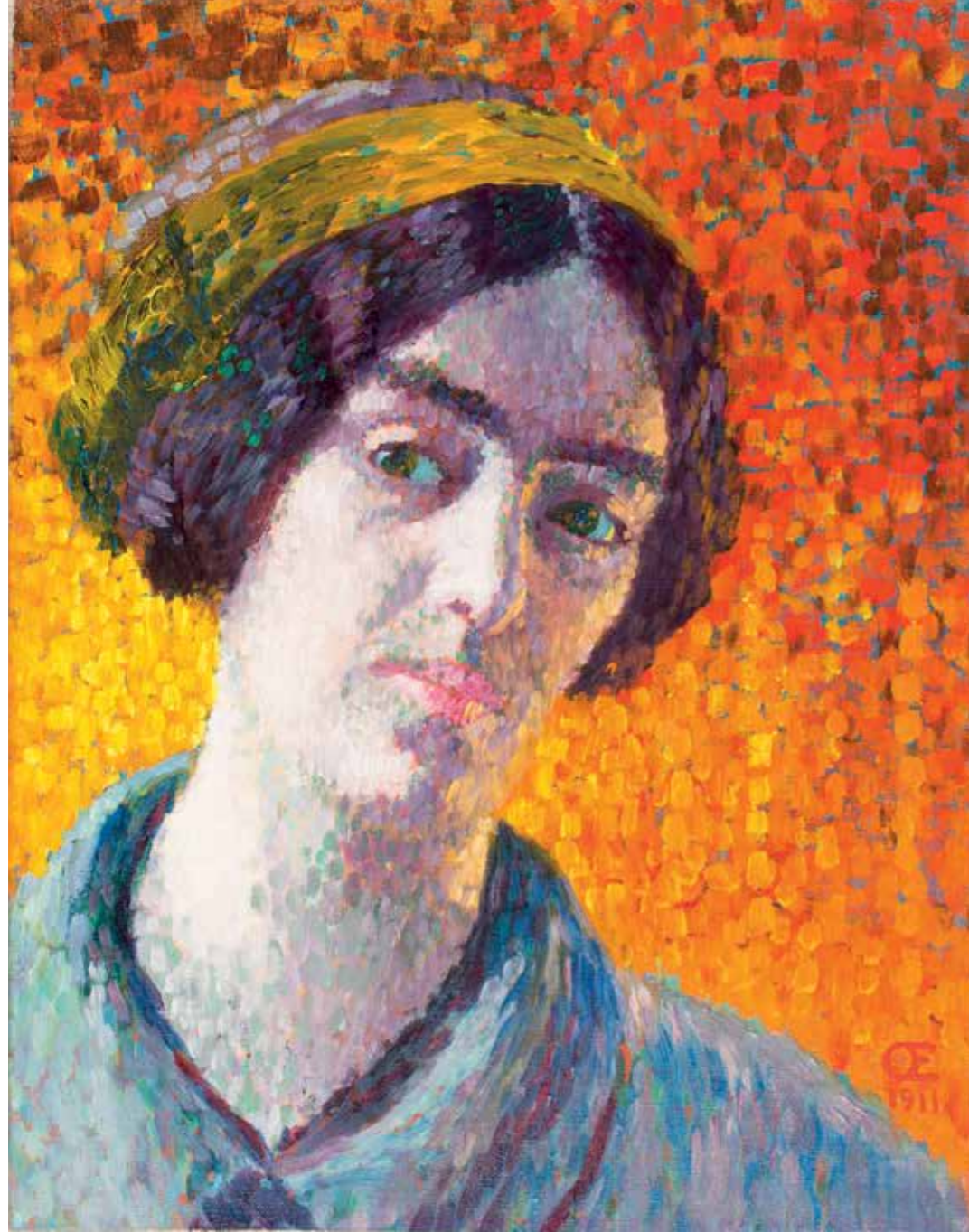
Olgan omakuvat antavat kuvan naisesta, joka ei kaunistele eikä pyytele anteeksi. Kuten monet muutkin 1800-luvun lopulla esiin tulleet naistaiteilijat, myös Olga kieltäytyi olemasta maalauksissa pelkkä objekti. Suora ja kaunistelematon katse haastaa totutun asetelman katseille alisteisesta naisen roolista maalauksissa. Maalausten nainen ei ole passiivinen vaan aktiivinen, ja hän pakottaa katsojan kohtaamaan itsensä tasavertaisena: katse ei väistä eikä kainostelee, vaan tarkkailee katsojaa häpeilemättömästi. Omakuvissaan Olga kieltäytyi olemasta se naisellinen, sensuelli, toisinaan suorastaan viettelevä kaunotar, joka hän on esimerkiksi suuren ihailijansa ja ystävänsä Oscar Parviaisen hänestä tekemissä kuvissa. Olga korosti maskuliinisuuttaan ja liioitteli piirteitään niin että on selvää, ettei Olgalla ollut missään vaiheessa halua sujahtaa juhlitun seurapiiri-kaunottaren rooliin.

Omakuvien sarjasta on nostettava esiin vielä kaksi erityistä tulkintaa vuodelta 1911. Väreiltään ja maalaustekniikaltaan nämä teokset poikkeavat suuresti kaikista muista. Poissa on joka ikinen pisara Carrièren ruskeaa, tilalla kaikki sateenkaaren värit ja jännittävä täplämaalauksen muoto, joka muistuttaa lähinnä myöhempien aikojen A. W. Finchin tai Verner Thomén jänteviä ja venytettyjä siveltimenvetoja.

Vaikka Olga ei aktiivisesti osallistunut taidenäyttelyihin, hän oli aina tietyllä tapaa Suomen taide-elämän keskiössä. Sen lisäksi, että hän työskenteli koko ajan miehensä kanssa merkittävässä taideteollisissa projekteissa, Ehrströmit olivat sekä nuoremman että vanhemman taiteilijapolven suosiossa. Suosion selittää ikuisena poikaviikarina läpi elämänsä pysynyt Eric ”Bucklan” Ehrström, joka huvittaessaan ystäviään oli ”ammatillisten sirkusklovnien veroinen”, kuten Antti Halonen asiaa muistelee.⁶⁰ Ehrströmit olivat toivottuja vieraita ateljeekodeissa, ja heidän oma ullakkokotinsa Helsingin Mikonkadulla muodostui eräänlaiseksi salongiksi. Hertta Tirranen toteaa verrattomassa taiteilijaelämä-

OLGA GUMMERUS-EHRSTRÖM: *Omakuva*, 1908
öljy kankaalle, 44 x 49 cm, Helsingin Yliopistomuseo

OLGA GUMMERUS-EHRSTRÖM: *Omakeu*, 1911
öljy kankaalle, 38 x 29,5 cm

OLGA GUMMERUS-EHRSTRÖM: *Omakeu*, 1911
öljy kankaalle, 43 x 59 cm